

НАПИСАННЯ СКЛАДНИХ СЛІВ

РАЗОМ ТА ОКРЕМО

Разом пишуться:

I. Складні іменники:

1. **основи** яких поєднуються за допомогою **сполучного звука О, Е**. Одна з основ іменника – **дієслівного походження**: *верт^оліт, сам^охід, тепло^воз, силосо^навантажувач, земл^екоп.*
2. **іменникова** основа + **прикметникова** основа, які поєднуються за допомогою сполучного звука: *білокрі^в'я, чорногуз, чорнозем.*
3. утворені за допомогою сполучного звука від **двох іменникових** основ: *лісо^{ст}еп, носорі^г, трудо^день, шлако^блок.*
4. утворені з **дієслова в наказовій формі** та **іменника**: *гори^щвіт, зір^виголова, переко^типоле, про^йдисвіт; прізвища: Непи^йпиво, Перебийніс, Убий^вовк.*
5. Усі складноскорочені слова й похідні від них: *Нац^банк, Міносві^ти, міськра^да, облвикон^ком, профспі^лка, соцстра^х; профспі^лковий, соцстра^хівський.*
6. складні слова, першою частиною яких виступають компоненти: *авіа-, авто-, агро-, біо-, вело-, водо-, газо-, геліо-, гео-, гідро-, екзо-, екстра-, електро-, зоо-, ізо-, квазі-, кіно-, космо-, лже-, макро-, мета-, метео-, мікро-, мілі-, моно-, мото-, нео-, палео-, псевдо-, радіо-, рентгено-, соціо-, стерео-, супер-, теле-, термо-, турбо-, фоно-, фото- й под.*
7. складні іменники, утворені з **трьох і більше основ**: *автомотогурток, світловодолікування, термогідродинаміка.*
8. утворені з **кількісного числівника** у формі **родового відмінка** (для числівника *сто* – називного) та **іменника**: *дванадцятитонка, сторіччя, шестиденка, стоп'ятдесятиріччя, п'ятиповерховий.*
9. з першою частиною **пів-, напів-, полу-**: *піваркуша, півмісяць, пів'яблука; напівавтомат, напівсон; полукіпок, полумисок.*

! З власними назвами **пів-** пишеться через дефіс: *пів-Європи, пів-Киева.*

II. Складні числівники:

порядкові (й схожі з ними прикметники), останній компонент яких **-сотий, -тисячний, -мільйонний**: *дев'ятисотий, п'ятсоттридцятитисячний, шістдесятит'ятимільйонний; багатотисячний, кількамільйонний.*

! Складені (складаються з декількох повних слів) кількісні та порядкові числівники пишуться **окремо**:
тисяча п'ятсот тридцять вісім, тисяча дев'ятсот вісімдесят восьмий.

! Порядкові числівники, до складу яких входять слова з половиною й под., пишуться **окремо**: *три з половиною тисячний загін.*

III. Складні прикметники:

1. утворені від складних іменників, що пишуться разом: *лісостеповий, самохідний.*
2. утворені від сполучення іменника та узгоджуваного з ним прикметника: *загальноосвітній (загальна освіта), мовностильовий (мовний стиль), правобережний (правий берег), сільськогосподарський (сільське господарство).*
3. з другою дієслівною частиною: *волелюбний, деревообробний, машинобудівний.*

! Іменники з другою префіксальною дієслівною частиною пишуться через **дефіс**: *вантажно-розвантажувальний, контрольно-вимірвальний.*

4. в яких першим компонентом виступає прислівник або дієприкметник: *важкохворий, внутрішньозаводський, загальнодержавний; вищезгаданий, нижчепідписаний, новоутворений, свіжозрубаний.*

! Прислівники, утворені від більшості відносних прикметників, як правило, зберігають на собі логічний наголос і пишуться **окремо** від наступного прикметника або дієприкметника: *абсолютно сухий, діаметрально протилежний, суспільно корисний, хімічно зв'язаний.*

IV. Складні прислівники:

1. утворені сполученням прийменника з прислівником: *безперечно, віднині, відтепер, донині, дотепер, забагато, задовго, занадто, набагато, навічно, надалі, надовго, назавжди, назовсім, наскрізь, насправді, невтямки, негаразд, отак, отам, отут, підтюпцем, післязавтра, повсюди, подекуди, позавчора, позаторік, потроху, утричі, якнайкраще.*

! **Але:** Якщо можемо поставити питання то: **за багато** років уперше приїхав (за скільки років?), зал **на багато** місць (на скільки місць?).

2. утворені сполученням **прийменника з іменником**: безвісти, безперестанку, вб'їк, ввечері, ввіч, вволю, вголос, вгорі, вгору, вдень, взимку, визнаки, відразу, вкрай, вкупі, влад, влітку, внизу, вночі, восени, впам'ятку, впень, вперед, впереміж, впереміш, вплав, вплач, впоперек, впору, враз, вранці, врешті, врівень, врівні, врозкид, врозліт, врозсип, врозтіч, вряд, всередині, вслід, всмак, вицертъ, доверху, довіку, довола, доволі, догори, додола, додому, докупи, донизу, дотла, доценту, заміж, замужем, заочі, запанібрата, запівніч, зараз, разом, засвітла, збоку, зверху, звіку, згори, здуру, ззаду, зісподу, знизу, зозла, зокола, зразу, зранку, зрання, зрештою, зроду, зсередини, мимоволі, набік, набір, наверх, наверху, навесні, навиворіт, навиліт, навідліг, навідріз, навік, навіки, навіч, нагору (але на-гора), надвечір, надворі, надголодь, надзелень, надмір, надміру, назад, назахват, наздогад, назустріч, наниз, нанизу, наостанок, наостанку, напам'ять, наперебій, напереваги, наперед, наперекір, напереріз, напівдорозі, напідпитку, напоказ, наполовину, напoxваті, напочатку, наприклад, напровесні, напролом, напропале, нараз, нарешті, нарівні, нарозхват, насили, наскоком, наспід, наспіх, насподі, насторожі, наяву, обік, обіч, одвіку, опівдні, опівночі, опліч, підряд, побіч, поблизу, поверх, повік, поволі, позаду, поночі, попліч, поруч, поряд, посередині, почасти, скраю, спереду, спересердя, спочатку, убік, убрід, увечері, увіч, уголос, угорі, угору, удень, узимку, узнаки, украй, укупі, улад, улітку, униз, унизу, уночі, упень, уперед, уплав, уплач, упоперек, упору, уранці, урешті, урівень, урівні, урозкид, урозліт, урозсип, урозтіч, уряд, усередині, услід, усмак, ушир.

! **Завжди окремо** пишуться прислівники: на жаль, на щастя, до речі, з переляку, зі страху (та подібні з **з**), без сумніву, без смаку (та подібні з **без**), на світанку, з року в рік, час від часу, таким чином, до побачення.

3. утворені сполученням **прийменника з числівником**: вдвоє, втрое, вчетверо; вперше, втретє; надвоє, натрое; удвох, уп'ятьох; заодно, поодиночі, спершу і т.д.

! **Завжди окремо** пишуться: по двоє, по троє (та ін.), все одно, в три (ряди, колони та под.)

4. утворені сполученням **прийменника з займенником**: внічию, втім, навіщо, нащо, передусім, почім, почому.

! **Але:** до чого, за що та ін. в роді додатків

5. утворені сполученням **кількох прийменників з будь-якою частиною мови**: вдосвіта, вповодж, завбільшки, завглибшки, завдовжки, завтовшки, завчасу, завищирки, знадвору, навздогін, навзнак, навкідьки, навколо, навкруги, навкулачки, навмісне, навпаки, навперейми, навприсядки, навпростець, навряд, навскач, навскіс, навкоси, навсправжки, навстіж, навіткача, навздогін, наздогін, наосліп, наготові, позавчора, позаторік, поідтцнню, спідлоба.

6. утворені з **кількох основ** (з прийменником чи без нього): босоніж, мимохідь, натщесерце, нашвидкуруч, стрімголов, тимчасово.

7. утворені сполученням часток **аби-, ані-, де-, чи-, що-, як-** із будь-якою частиною мови: *абияк, анітрохи, щоденно, щодуху, щосили, деколи, якраз, якомога, чимало.*

! Але: як слід, як правило, як треба.

V. Складні прийменники:

1. утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників із будь-якою частиною мови: *внаслідок, замість, вповдовж, навколо, напередодні, наприкінці, щодо.*
2. утворені з двох простих прийменників: *задля, заради, навпроти, окрім, поза, поміж, понад, посеред, поперед, проміж.*

VI. Складні сполучники:

які утворені поєднанням повнозначних слів із частками або прийменниками: *адже, зате, немовби, немовбито, тобто, причому і т.д.*

VII. Частки:

1. **аби-, ані-, де-, чи-, що-, як-** у складі будь-якої частини мови.
2. **би (б), то, що** в складі сполучників: *щоб, якби, немовбито, нібито.*
3. **же (ж)** у складі стверджувальних часток: *авжеж, атож.*
4. **–ся (-сь)** у зворотних дієсловах: *будується, сталося (сталось).*
5. **–сь** у складі займенників та прислівників: *котрийсь, якийсь; дець, колись, хтось, щось.*
6. **не**, коли слово без **не** не вживається - виступає в значенні префікса в складі будь-якої частини мови: *невільник, немовля, ненависть, невпинно, незабаром.*
7. **не** з іменником, прикметником, займенником, прислівником, якщо в сполученні з **не** означають одне поняття: *неволя, неврожай, недобрый, неабихто, недалеко.*
8. **ні** з займенниками і прислівниками: *ніхто (нікого), ніякий (ніякому), ніде, нізвідки, ніколи, ніскільки, нінащо, ніяк, нітрохи.*

! **При відмінюванні з прийменником** займенники пишуться **окремо**: *ні в кого (від: ніхто), аби з чим (від: абищо), ні в якому (від: ніякий).*